

**МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА**

НАСТАВНА ПРОГРАМА

***ЗАШТИТА НА РАБОТНАТА И
ЖИВОТНАТА СРЕДИНА***

III година

ХЕМИСКО-ТЕХНОЛОШКА СТРУКА

Производно-процесен техничар и хемиско-технолошки техничар

Скопје, 2007 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ЗАШТИТА НА РАБОТНАТА И ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

1.2. Образовен профил и струка н

1.2.1. Образовен профил: производно-процесен техничар, хемиско-технолошки техничар

1.2.2. Струка: хемиско-технолошка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Трета година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно: 2 часа

1.5.2. Број на часови годишно: 72 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Задолжителен

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

По совладувањето на наставната програма по предметот *заштитна на работната и животната средина* ученикот стекнува знаења и се оспособува:

- да го објаснува дејството на загадувачите врз живите организми и животната средина;
- да ги познава изворите за загадување на воздухот, водата, почвата;
- да ги согледа социјалните, биолошките, микробиолошките аспекти од загадувањето на животната средина;
- да ги применува заштитните мерки за запаливи, отровни, корозивни и други штетни супстанции во производните погони;
- да ги толкува симболите за безбедност, листите за хемиски податоци, листите за безбедност и вредностите на максимално дозволените концентрации (МДК) пропишани со Меѓународните прописи за транспорт на опасни материи;
- да ги применува мерките за заштита од бучава и вибрации во производните погони;
- да ги опишува различните типови на опрема за лична безбедност и нивна примена;
- да ги почитува прописите за безбедноста и условите на работењето во согласност со соодветната легислатива;
- да се грижи за заштитата на животната средина, воопшто;
- да развива вештини за тимска работа

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За постигнување на зацртаните цели по предметот *заштитна работната и животната средина* потребно е ученикот да поседува знаења од наставните предмети: хемија и процесна техника.

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Бр. на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. Општи познавања за животната средина	4	Ученикот: - Да ги дефинира поимите животна и работна средина; - да ги дефинира основните елементи на животната средина; - да го познава влијанието на животната и работната средина врз човекот; - да прави разлика меѓу животна и работна средина.	- Објаснување на поимите животна и работна средина; - истакнување на значењето на основните елементи на животната средина.	Практична настава II година.
2. Загадување на животната и работната средина и нејзино прочистување	15	- Да ги познава основните причини за загадување на животната и работната средина; - да ги дефинира основните извори на загадување на животната и работната средина (физички, хемиски, биолошки и микробиолошки); - да ги истакне основните загадувачи на воздухот, водата и почвата;	- Укажување на причинско-последичните врски од загадувањето на животната и работната средина; - истакнување на изворите за загадување на животната и работната средина; - објаснување за основните загадувачи на: воздухот, водата, почвата;	Основни суровини и подготовка I година, Практична настава II година.

		- да ги познава методите и техниките за спречување или намалување на штетното дејство на загадувачите на воздухот, водата и почвата.	- објаснување на методите и техниките за спречување или намалување на штетното дејство на загадувачите на воздухот, водата и почвата.	
3. Штетно дејство на хемиските материи - загадувачи на работната и животната средина	15	- Да ја сфати разликата меѓу штетни и опасни материи; - да го истакне директното штетно дејство на хемиските материи - токсичност ; - да ги класифицира токсичните материи; - да распознава отрови и степен на отровност; - да ги познава вредностите на максимално дозволените концентрации (МДК) на токсичните материи во работната и животната средина; - да ја истакне опасноста од токсичните материи во воздухот, водата. - да го истакне индиректното штетно дејство од хемиските материи - запаливост и експлозивност ; - да ги дефинира поимите запаливост и експлозивност, запаливи и експлозивни материи;	- Објаснување на разликата меѓу штетни и опасни материи; - класификација на токсичните материи; - укажување за отровите и степенот на отровност; - презентирање на максимално дозволените концентрации (МДК) на токсичните материи во околината; - укажување на опасноста од штетни материи во воздухот, водата, како и потенцијалната опасност од токсичните материи кои се издвојуваат од производните процеси; - категоризирање на пожарите и материјалите; - укажување на позитивните законски прописи за заштита од пожари, критериумите за запаливост и опасност од пожар и експлозија.	Хемија, Основни суровини и подготовка I година., Практична настава II година.

		<ul style="list-style-type: none"> - да врши категоризација на пожарите; - да предвиди можни опасности од пожари; - да ги познава законските прописи за заштита од пожари и експлозии; - да ги истакнува критериумите за запаливост и опасност од пожар и експлозија; - да ги применува мерките за заштита од експлозија во погоните. 		
<p>4. Работа со опасни и штетни материи во производните погони и мерки за заштита</p>	6	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги познава општите норми за работа со поедини групи на опасни и штетни матери; - да ја сфати опасноста при работа со компримирани гасови; - да ги применува мерките заштита при работа со компримираните гасови; - да се придржува кон мерките за заштита при работа со токсични, експлозивни и корозивни материи; - да ги познава општите мерки за заштита во производните погони. 	<ul style="list-style-type: none"> - Давање на упатства за користење на табеларни прегледи со карактеристики на опасните материи; - укажување на мерките за заштита во производните погони. 	<p>Хемија; Основни суровини и подготовка; Практична настава</p>

<p>5. Радијација и превентивни мерки</p>	<p>4</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ја познава природата и особините на радиоактивните материи; - да ги објаснува последиците од штетното дејство на радијацијата; - да ја познава максимално дозволената доза на радиоактивно зрачење во човечкиот организам и околината; - да ги сфати превентивните мерки за заштита заради спречување на изложеноста на човечкиот организам од прекумерно зрачење. 	<ul style="list-style-type: none"> - Укажување на штетното дејство на радијацијата врз човечкиот организам и околината; - објаснување во врска со користењето на табели со МДК за радијација; - објаснување на превентивните мерки за заштита од радијација. 	<p>Физика Хемија</p>
<p>6. Складирање, пакување и транспорт на опасните материи</p>	<p>12</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Да ги почитува меѓународните прописи за складирање и транспорт на опасните материи; - да ги чита и толкува симболите за обележување на опасните материи; - да го познава значењето на листите со податоци за хемиските материи и листите за сигурност кои се користат при транспортот на опасните материи; - да има сознанија за МДК (максимално дозволените 	<ul style="list-style-type: none"> - Објаснување на меѓународните прописи за транспорт на опасни материи; - демонстрирање симболи за безбедност, листи со хемиски податоци, листи за сигурност и МДК.; - давање упатства за читање на информативните листи за опасните материи; - укажување на прописите за пакување на опасните материи. 	<p>Процесна техника II година Производна техника II година</p>

		<p>концентрации) на опасните материи;</p> <p>- да ги познава прописите за пакување на опасните материи.</p>		
<p>7. Бучава и вибрации и заштита од нив</p>	<p>6</p>	<p>- Да ги познава карактеристиките и изворите на бучавата и вибрациите;</p> <p>- да ги наведува последиците од штетното дејство на бучавата и вибрациите;</p> <p>- да има сознанија за максимално дозволеното ниво на бучава и вибрации;</p> <p>- да го сфати опсегот на слушност и нивото на штетното дејство од бучавата и вибрациите;</p> <p>- да спроведува превентивни мерки за заштита од бучава и вибрации.</p>	<p>- Истакнување на карактеристиките на вибрациите (амплитуда и фреквенции) и бучавата;</p> <p>- укажување на последиците од бучавата и вибрациите на човечкиот организам (намален слух, нарушена комуникација и сл.);</p> <p>- објаснување за важноста на спроведувањето на мерките за заштита од бучава и вибрации;</p> <p>- објаснување за важноста од спроведувањето на превентивните мерки за заштита од бучава и вибрации.</p>	<p>Физика</p>
<p>8. Еколошки и безбедносни услови за продуктивна работа</p>	<p>10</p>	<p>- Да ја истакнува важноста на сигурноста на работникот во работната средина;</p> <p>- да го согледа значењето на микроклиматските услови во производните погони (температура, влажност, притисок, бучава и вибрации, аеро загадување, зрачење и др.);</p>	<p>- Укажување на важноста на сигурноста на работникот во работната средина (топлински фактори, осветленост, индустриска бучава и вибрации);</p> <p>- претставување на мерките за лична заштита, хигиената</p>	

		<ul style="list-style-type: none"> - да ги познава последиците (лични, социјални и општествени) од непочитувањето на мерките за заштита; - да ги познава прописите за одржување на хигиената на работното место; - да ја опишува опремата за лична заштита; - да ги почитува мерките за лична заштита (заштита на глава, очи, тело, раце, нозе, слух, респираторен систем) и правилата за техничка заштита при работа. 	<p>на работното место и правилата за техничка заштита при работа;</p> <ul style="list-style-type: none"> - покажување каталози, слики, примероци од средствата за лична заштита. 	
--	--	--	---	--

4.2. Наставни методи и активности на учење

Согласно целите на наставната програма по *заштитата работната и животната средина* наставникот применува наставни методи (стратегии) кои на ученикот му даваат можност да биде активен учесник во наставата. Овие наставни методи (стратегии) подразбираат примена на фронтална и индивидуална форма на работа, работа во групи и парови. тестови на знаења и др.

Во текот на наставата наставникот ги презема следните активности: објаснува, демонстрира, дава упатства, опишува, споредува, анализира, ја следи работата на ученикот, го мотивира ученикот, го води ученикот, ги оценува постигањата на ученикот и др.

Во текот на наставата по предметот, активноста на ученикот се состои во слушање, дискутирање, прибележување, набљудување, споредување, демонстрирање, читање и пишување, изработка на проектни задачи, изработување домашни задачи и друго.

4.3. Организација и реализација на наставата

Воспитно – образовната работа по наставниот предмет *заштитата на работната и животната средина* се реализира преку стручно-теоретска настава во кабинет-училница. Образовните активности се организирани во две полугодија, преку неделен распоред на часовите. Бројот на часовите кој е даден за тематските целини во точка 4.1. од овој документ, опфаќа часови за обработка на нови наставни содржини, повторување, утврдување, дискусии на теми во врска со заштитата на работната и животната средина, организирана посета на производни погони по една за секое полугодие во рамките на практичната настава. Преку тематските целини *Општо познавање за животната средина* и *Загадување на животната и работната средина и нејзино прочистување* ученикот стекнува основни познавања за животната и работната средина, нивното загадување и методите за прочистување на воздухот, водата и почвата. Додека преку останатите тематски целини ученикот се здобива со потребните знаења во врска со загадувањето и заштитата во производните погони, како и потребните еколошки и безбедносни услови за продуктивна работа во истите.

4.4. Наставни средства и помагала

За поефикасно постигнување на целите се користи: графоскоп, компјутери, CD и DVD дискови со снимени содржини кои се обработуваат во наставната програма, шеми, дијаграми, табели, слики, каталози и други наставни средства и помагала кои се предвидени според Нормативот за наставни средства и помагала по заштита на работната и животната средина.

За поуспешно совладување на целите на предметот се користи соодветна литература и тоа: учебници и учебни помагала, наставни материјали подготвени од страна на наставникот, Интернет, како и дополнителна литература за ученикот и наставникот.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигањата на учениците се врши преку следење и вреднување на знаењата и умесњата на ученикот, континуирано во текот на целата учебна година, усно, писмено преку тестови на знаења и/или друга форма на оценување. Секој ученик во текот на едно полугодие добива најмалку две оценки.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Наставникот по наставниот предмет *зашиќиќа на работниќа и животиќа средина*, треба да ги поседува следните персонални, професионални и педагошки карактеристики: да е психофизички здрав, да го применува литературниот јазик и писмото на кој се реализира наставата, да е отворен и комуникативен, подготвен за соработка, да има соодветно професионално образование, со или без работно искуство, да ја сака педагошката работа, да е подготвен за примена на иновации во воспитно-образовната работа, да е добар организатор, креативен, да ја почитува личноста на ученикот.

6.2. Стандард за наставен кадар

Наставата по предметот *зашиќиќа на работниќа и животиќа средина* ја реализираат кадри со завршени студии по:

- инженерство на животиќа средина ;
- технологиќа;
- металургија ;
- хемија – применетиќа насока ;
- биологија – еколошка насока .

и со здобиена педагошко-психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард на простор за наставниот предмет

Наставата по наставниот предмет *заштитува на работната и животната средина* се реализира во кабинет-училница, опремена според Норматив за простор и опрема за хемиско-технолошката струка.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај 2003 година

7.2. Состав на работната група:

1. Ратка Јаневска, советник, раководител, Биро за развој на образованието, Скопје
2. Д-р Љубица Петрушевска, член, Машински факултет, редовен професор, Скопје;
3. Рајна Богеска, член, ДСХТУ „Марија Кири-Склодовска”, наставник, Скопје
4. Софија Илијоска, член, ДСУ „Орде Чопела", наставник, Прилеп
5. Евдокија Гошева, член, експерт за животна средина, дипломиран инженер технолог, Скопје

7.3. Програмата е превземена од производно-процесната струка во мај 2007год.

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: 01.09.2007 година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програмата по *заштита на работната и животната средина* ја одобри министерот за образование и наука со решение бр. 11-4631/15 од 21.06.2007 год.

